

ho jádra. Bohužel některé závěry se pak dostávají do určitého rozporu se závěry archeologických výzkumů (v obecné rovině jsou relativně rozsáhlé urbanistické úvahy jen málo konfrontovány s archeologickým poznáním, v konkrétní rovině např. existence tržiště v prostoru dnešního Malého náměstí „před obdobím vrcholného románského rozkvětu Starého Města“ (s. 24) je v jasné kolizi s existencí tamního pohřebiště. Vůbec existence tržišť starších než pozdní 11. století (s. 26) není pro archeology na ploše Starého Města za současného stavu poznání reálná, odkazy na vícekrát citovanou práci L. Hrdličky o vývoji reliéfu historického jádra nerozlišují odlišný vývoj v říční nivě a na geologických terasách (s. 19, 99) atd.). Odmítnout je nutné i opakovaně zmínky o existenci „gotických staveb na románském terénu“ (s. 91 - 92), zvláště když si uvědomíme, že citované objekty jsou poznány stavebně historicky z interiéru bez přímé vazby na vývoj geologických a archeologických terénů bezprostředně vně stavby.

Některé raně středověké stavby Starého Města jsou přece jenom pojednány poněkud problematičtě. Tak například zarazí zařazení důkladnějšího popisu staroměstské fortifikace až v partii konce přemyslovského období (s. 116 - 119), kdy je autorem předpokládána její výrazná úprava. Ta ovšem není jednoznačně doložena, stejně jako zůstává otevřena otázka identifikace Havelské brány (s. 118). Opakovaně je před opevnění kladen val, exaktně nikde nedoložený (jeho existenci zmínil, pokud vím, s odkazem na nepublikovanou zprávu R. Hlubinky Z. Wirth v 5. svazku Zmizelé Prahy, když i další zde uvedené údaje, zvláště desetimetrová šířka příkopu a parkánu, neodpovídají novějším zjištěním). Zařazení tohoto prvku je již u autora tradicí (Praha středověká) a je kompilačně přebíráno i v další literatuře (J. Kuthan, Česká architektura v době posledních Přemyslovců, Vimperk, 1994, s. 319). Nejasnosti čtenářům přináší i zmiňovaný „vnější příkop“ (s. 119), kterým může být jen z karlovských zakládacích listin novoměstských známá „strouha“ před regulérním příkopem, která tvořila hranici mezi Starým a Novým Městem. Její archeologické za-

znamenání ji donedávna považovalo za vodoteč (L. Špaček, Nové nálezy při stavbě metra Na můstku, *Archaeologia historica* 3, 1978, s. 382), v nových nálezech se jeví spíše jako uměle realizovaná rýha související s existencí vodoteče nebo vodotečí, směřujících z plochy pozdějšího Nového Města k Vltavě.

Orientace na výše zmíněné pasporty, širě materiálu a velmi obsáhlá produkce nových poznatků posledních let jsou zřejmě důvodem, proč není důsledně věnována pozornost veškeré nové literatuře. Tak je s podivem, že např. v obsáhlé partii věnované raně gotickému Anežskému klášteru není jediný odkaz na monografii H. Soukupové. Použité hodnotící půdorysy leckdy neobsahují nová zjištění (např. kostel sv. Jakuba s klášterem minoritů na s. 127, Clam - Gallasův palác na s. 197). Recenzentovi se tak do textu maně vkládá citace: „Obdobně jako ve většině předchozích analyzovaných příkladů pokračují autoři ve vyšlapaných cestách starších názorů a přehlížejí novější poznatky a názory“ (D. Líbal, Recenze knihy J. Frolíka a Z. Smetánky *Archeologie na Pražském hradě*, *Archeologické rozhledy* 50, 1998, s. 294n). Pokládám tento fakt za další doklad obtížnosti syntetického pohledu na vývoj tak významné a tak komplikované lokality, jakou bezesporu Staré Město je. A to jsem nezmínil množství poznatků, ať již archeologických či stavebně historických, které dosud nenašly odpovídající publikování. A má-li toto dílčí posuzování končit nějakým výhledem směrem k budoucnosti, pak by mohlo vyznít následujícím směrem: Předložená syntéza znovu upozornila na to, že i ti nejrenomovanější autoři mohou těžko dospět ke spolehlivým závěrům v době, kdy se stále ještě dramaticky proměňuje poznání základních prvků v analytické úrovni. Věnujme se tedy hlavně a soustředěně jim, pokračujme k dílčím syntézám a vytvářejme za úzké mezioborové spolupráce předpoklady pro zpracování takové syntézy, jakou si Staré Město pražské zaslouží. Toto konstatování nic nemění na vyslovení maximálního uznání nad množstvím záslužné práce, vykonané na té poslední.

ZDENĚK DRAGON

JIRÍ ŮLOVEC, HRADY, ZÁMKY A TVRZE NA CHEBSKU

Vydalo Chebské muzeum 1998, 256 s., 190 vyobrazení, převážně plánů v textu, 127 vyobrazení v příloze.

Publikace je katalogem panských sídel na Chebsku, čítajícím celkem 89 lokalit. Ve stručném historickém úvodu autor postihuje specifika vývoje území starého Chebska, jehož část ležela za dnešní státní hranicí. Práce je věnována památkám, ležícím na českém území. Snad právě v důsledku poněkud výlučného postavení Chebu a Chebska oproti vlastnímu území Čech nedošlo dosud k pokusu systematicky shrnout problematiku panských sídel této pozoruhodné oblasti. Autorovo záslužné dílo je výsledkem dlouhodobého cílevědomého průzkumu celého území, zahájeného v polovině 80. let. V jeho rámci byla veškerá feu-

dální sídla přesně lokalizována a pořízena jejich základní kresebná, případně fotografická dokumentace. Katalog zaznamenává nejen dochované stavební konstrukce hradů, zámků a tvrzí, ale rovněž objekty, projevující již jen relikty nedochovaných staveb v terénu, pozapomenuté či zcela zaniklé.

Statě o jednotlivých panských sídlech jsou řazeny abecedně podle současných českých názvů, přičemž je uváděno rovněž jméno starší. Lokality, které nemají český název, jsou zařazeny pod původním německým názvem. Každá položka katalogu je uvedena přesnou lokalizací sídla,

následuje stručný přehled historického vývoje a charakteristika jeho stavebních proměn s popisem současné stavu. V závěru je uveden přehled základní literatury.

Naprostá většina lokalit je dokumentována situačním plánem, obvykle podle katastrálních map. Popisy celé řady objektů jsou doprovázeny zaměřením, jehož pořízení je ve většině případů zásluhou autora. Bohužel jen zcela výjimečně je plánová dokumentace analyticky vyhodnocena, a to i v několika nepočtených případech, kdy byla památka již dříve podrobena stavebně historickému průzkumu. Tato okolnost představuje určitý, avšak evidentně jediný podstatnější nedostatek celé knihy. Je pochopitelné, jak autor sám v úvodu zdůrazňuje, že závěry takovéto první syntetické práce mohou být v budoucnosti v návaznosti na další průzkumy jednotlivých objektů upřesněny či doplněny. Vedle toho stať věnovaná chebskému hradu je přirozeným důsledkem určitého kompromisu, zjevně vynuceného nevyhnutelným rozparem mezi množstvím materiálu, vztahujícího se k tomuto výjimečně významnému objektu a nevelkým celkovým rozsahem publikace. Snad jen dokumentace kaple od B. Gruebera mohla být nahrazena přesnějším zaměřením, v textu pak byla poněkud nekriticky převzata z literatury interpretace komory v druhém patře po severní straně presbytáře jako kaplanovo obydlí, ačkoli

plášť krbu je zjevně romantickým novotvarem. Podobně chórová věž kostela v Milhostově sotva mohla být využívána jako panské sídlo, spíše šlo jako obvykle jen o příležitostné refugium.

Popisované objekty jsou dokumentovány velkým počtem vyobrazení v příloze, převážně fotografií, ale také reprodukcemi starších vedut. Vzhledem k rozsahu knihy byl jejich počet vykoupen velmi malým formátem mnoha z nich, takže leckdy mají spíše identifikační než dokumentární význam.

Dále je připojena schematická mapa okresu Cheb s vyznačením všech míst s panskými sídly, majícími v knize samostatnou stať, přehled jejich německých názvů a obsáhla bibliografie.

Závěrem nezbyvá než vysoce ocenit přínos autorovy systematické heuristické práce, shrnuté v recenzované publikaci, která tak vyplňuje citelnou mezeru v poznání památkového fondu historicky mimořádně významného pohraničního území. Kniha se zajisté stane nejen vyhledávanou příručkou pracovníků památkové péče, ale bezpochyby vzbudí pozornost všech zájemců o bohatou historii a památky Chebska.

JIŘÍ VARHANÍK

RUDOLF KRAJÍC, STŘEDOVĚKÁ KACHLOVÁ KAMNA V TÁBOŘE (ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V KŘÍŽKOVĚ ULICI ČP. 28)

Vydalo nakladatelství IRES Písek, Tábor 1997. 237 s., 77 grafických obrázků a plánek v textu, 18 celostránkových barevných a 16 černobílých fotografických příloh.

Kniha se monograficky zaměřuje na souhrnné a všestranné vyhodnocení hromadného nálezu pozdně gotických reliéfních a nádobkových kachlů, ke kterému došlo v červnu 1995 při stavební rekonstrukci jednoho z domů v historickém jádře města Tábora.

Nálezový soubor se skládal nejméně z 38 jedinců nádobkových kachlů s pravouhlým ústím a 50 jedinců komorových kachlů obvyklého čtvercového formátu, mezi nimiž byl jediný kachel s obdélnou, na výšku postavenou čelní plochou. Na reliéfech bylo rozpoznáno celkem 17 rozličných ikonografických motivů a nález doplňují četné zlomky různých typů mazanic, mezikachlových výmazů a dále i určitý počet zlomků historické užitkové keramiky a několik středověkých mincí.

Autor přistoupil ke zpracování tohoto nálezu z komplexního a u nás zatím zcela netradičního hlediska. Předně se velmi podrobně zabýval nejen vlastními náleзовými okolnostmi, ale soustředil se také na obecnou i konkrétní stavební historii domu, kde byl soubor objeven. Na podkladě tohoto rozboru, opírajícího se mimo jiné i o dřívější stavebně-historické průzkumy architektů - specialistů, byl schopen vyslovit přesvědčivý názor o celkovém charakteru

souboru, jeho původním umístěním v domě a způsobu přenesení destruovaného kamnového tělesa do zásypu klenby novější místnosti, zbudované o patro níže. Tyto poznatky také naznačily jeho datování do druhé poloviny 15. století.

Zvláštní pozornost věnoval morfologickým, metricko-technologickým znakům a ikonografickým rozborům nalezených kachlů a dalších získaných materiálů.

Za povšimnutí stojí stylová analýza plastických reliéfů komorových kachlů souboru, který se skládá jak z motivů náboženské, tak i heraldické a profánní povahy. Protože jejich podrobnější výklad a porovnání s nálezy z jiných lokalit jsou uvedeny v příslušných kapitolách, je zde možno z prostorových důvodů souhrnně konstatovat jen toto: celkový ikonografický charakter motivů plně odpovídá době a místu, kdy byly vyrobeny. V obecné rovině jasně vyjadřuje utrakvistické přesvědčení majitele lokality, který si nechal vystavět tato kamna ve svém domě. Navíc jeden z motivů - heraldický znak města Tábora - dosvědčuje i to, že se v tomto případě jednalo o občana tohoto města. Je třeba zdůraznit, že podobný hromadný nález středověkých kachlů jednotného charakteru z prostředí historického města nebyl zatím u nás nikdy popsán. Dává tak první jasnou před-